

Immers reeds bij Jeremia zegt de Heere: »Ik ben Israël tot een Vader!« (31: 9). Bij Maleachi vraagt Hij: »Ben ik dan een Vader, waar is mijn eere!« (1: 6). En komt meer dan eens de toespraak en de betuiging voor: »Heere, Gij zijt onze Vader!« (Job. 34: 36; Ps. 89: 27; Jes. 63: 16; 64: 8 enz.). Maar toch loopt hier naast een profetie van een ander *Abba Vader* roepen, waarvan het bij Jeremia heet: »Gij zult tot Mij roepen: »Mijn Vader!« (Jeremia 3: 19), en het is eerst door de aanmerking tot kinderen, dat dit volle, rijke, zielsinnige »*Abba Vader*« uit die diepste roerselen onzer ziele naar den hooge opklimt.

Zulk een *Abba Vader* is een dringen en persen in u van de werking van den Heiligen Geest.

Als ge eerst bekend hebt, dat uw innerlijk wezen door een geest van dienstbaarheid tot vreeze geprikkeld werd; en ge hebt al den angst en den schrik van die vreeze door uwe ziel voelen scheuren; en ge hebt in uw nood en dood de wet aangegepen; en in die wet uw pas versneld, om door dien dien, door meer en beter doen, door steeds harder werken en sterker arbeiden in het zweet uwer ziele een eind van die vreeze te vinden, maar zonder dat dat einde ooit kwam; en er is dan uit louter genade, geheel buiten uw toedoen, niet uit u, maar uit den hooge, in u gedaald en in u uitgestort een geheel andere geest, de Heilige Geest, en die Geest heeft u innerlijk vervuld en heeft licht en glans in de donkerheid van uw gemoed ontstoken, dat opeens alle bangheid weggleed, en alle angst van u werd genomen, en een onuitspreklijk blij en zalig gevoel van vrijmaking en verlossing; ja, van een uitleiding uit het diensthuur over uw hart sloop, dan ja, maar ook dan eerst en dan alleen, in het die Geest der wederaankomst tot een kind van God geweest, die u dat *Abba Vader* leerde bidden!

Geesteswerk, niet uw werk, is dat *Abba Vader!* want om een klank, om een woord, om een term is het hier niet te doen.

Die twee woorden uitspreken kan een ieder wel. Ook een onbekeerde en een spotter zelfs kunnen evengoed dat *Abba* en dat *Vader* over de lippen brengen.

Maar dan is het daarom het *Abba, lieve Vader!* nog niet!

Dat wordt het eerst dan, als er de kindertoon in spreekt en de kinderlijke teederheid in te beluisteren valt, en de kinderlijke liefde er in vloet.

En om zoo in het oor van den Eeuwige te klinken, moet dat *Abba Vader* opklommen uit de diepten van een hart, dat zich kind voelt en kind weet en in dat goddelijk kindschap onuitspreklijk zalig is.

Niet maar kind in eere, en kind in het kinderrecht, maar kind van God, geboren uit den Vader, der goddelijke natuur zich deelachtig te weten, en dat tegen alle schuld en tegen alle zonde in, een vast en zeker getuigenis in de ziel te dragen: *Zijn kind en Hij mijn lieve Vader!* en dan uit dat ondoorgedrongen rijke besef te roepen, te jubelen, te zingen, dat alle duivelen en engelen het hooren, — neen, dat kan de wereld niet, dat doet geen onoverdegebrene, dat is eeniglijk het heilig voorrecht van de kinderen des Koninkrijks, die in het Koninkrijk van den Zoon der liefde zijn overgezet.

En daarom moet daarbij de Heilige Geest in u werken. Want immers, ge staat nog in het vleesch, ge draagt nog aan u het lichaam des doods, ge hebt nog in u die vuile bron van ongerechtigheden, en als dan toch uit den kelder en uit de diepte van datzelfde hart aan de éne zijde de zonde giet en roept en prikkelt, en daarnaast komt een stemme in u op, die ge in stille aanbidding met het *Abba Vader* vertolkt, van waar anders wil die stem dan in u gedrongen zijn, zoo het niet is door den Heiligen Geest?

Ja, er is meer nog.

Als een kind alleen is, en vader is er niet bij, en het roept in zijn eenzaamheid naar zijn vader, dan is dat nog heel iets anders, dan als het zijn vader zelf eindelijk weervond, en nu dien vader zijner liefde in het diepe oog turend en hem aan het hart vallend, met diep geroerde stem uitroept: *Mijn vader, lieve vader!* En zoo ook is het hier.

Of ge al aan God denkt, en van zijn liefde overtuigd zijt, en dan bij uzelf dat *Abba Vader* uitsprekt, neen, dat is nog het echte, diepe, zielroerende, haartangrijpende *Abba Vader* niet.

Om daartoe te komen, moet gij *bij Hem* en *Hij u nabij* zijn; moet ge in Immanuel Zijn aangezicht hebben gezocht, en door de toelieding des geloofs Zijn vertroostend aangezicht hebben gevonden.

En dan eerst, als ge in aanbidding voor dat Eeuwige Wezen verzonken, u zelve in Christus besloten voelt, en nu als uit den Christus opwaakt voor het oog des volzaligen Gods, en nu, als onder de beademing zijner lippen, dat vaderhart in het Eeuwige Wezen ook voor u hoort, ja *voelt* kloppen, dan eerst is het kind van zijn Vader gevonden, en de Vader gevonden van zijn kind, en rijst het *Abba, lieve Vader!* uit in de diepste roering van het hart.

Dat kunt ge dan ook niet elken dag. Dat kunt ge niet elk oogenblik herhalen. Dat zijn hoogtepunten van het zieleleven, die slechts nu en dan worden gegund. Dat is uw opklommen op Nebo.

Maar toch onbekend mogen die zaligheden aan Gods kinderen niet zijn. Er interdeeld hebben we ons hart te verordeelen, als het anders met ons is; en te betreuren onze inzinking en den lagen stand der wateren in onze ziel, als het tot die innerlijkheid en tot die gevoelvolle kinderbede niet kan doordringen.

En daarom maant en daarom prikkelt het Woord en de Geest ons telkens opnieuw, om toch naar dat hoogste te grijpen, en niet te rusten eer het met onze ziel weer tot dat zalige gekomen is.

Gekomen. Niet met een opwindende des gevoels, of met een prikkelende der zenuwen. Dat nut niets voor den Heere.

De ware aanbidding is niet lichtuchtig, maar maakt stil, windt niet op, maar doorstroomt ons met heilige kalme.

En de eisch, die ook op dit Pinksterfeest tot u ziel en tot de mijne komt, is maar om zoo onzen weg aan te stellen, en zoo rusteloos door den Middelaar tot de gemeenschap van het Eeuwige Wezen door te dringen, tot onze ziele het weer beluisteren mag: Gij zijt mijn kind, gij zijt mijn uitverkorene! En dat het als een echo onzer ziel op die stemme weerklinkt: *Abba Vader!* KUYPER.

Amsterdam, 18 Mei.

Nu welhaast de Gereformeerde Synode te Utrecht staat saam te komen, rijst metterdaad van nieuws de vraag, als hoedanig de leden der Synode ter vergadering verschijnen zullen: *Gelast of vrij*.

En dan staat het vast, dat op geen Gereformeerde Synode een eenig lid als vrijman komt, om uit eigen hoofde zaken te doen.

Alle leden van een Gereformeerde Synode zijn *gezondene*; die zelve geen vier meer macht hebben, dan ze van de kerken die hen zonden ontvingen en meebrengen.

Vandaar dat ze noodig hebben, niet alleen *credentibriefven*, maar, gelijk Art. 33 der Kerkordening eischt, ook een *instructie*.

Deze instructie nu houdt in *hun last*, en bestaat meestal uit twee deelen: 1°. opgave van de zaken die deze kerken, die hen afzenden, aan de orde willen zien komen, en 2°. omschrijving van de macht en bevoegdheid, die hun door en namens haar verleend wordt.

Overmits echter onze vaderen practische lieden waren, hebben ze deze instructie meer in algemeene termen vervat, in dier voege dat zulk een afgezondene macht en bevoegdheid kreeg, om met de afgezondene der andere kerken al datgene te besluiten, wat met den Woorde Gods en de bepalingen der Kerkordening conform was.

Immers een bepaalde last over elk punt is niet te geven.

Stellig niet te geven over de punten die door andere kerken worden voorgesteld, omdat men daar de toelichting niet van kent.

En evenmin te geven over de punten die men zelf aandraagt, overmits de kerken vooral niet weten kunnen, wat over die punten zal worden beraadslaagd.

Toch is het hoogst wenschelijk, dat alle oligarchie voorkome, en dat de afgezondene zooveel doenlijk den zin zijner committenten kenne.

Daarom zou het wel aanbeveling verdienen, zoo de punten voor het *agendum* naderhand zoo vroeg werden ingezonden en publiek gemaakt, dat men op de Classis er over spreken kon. Niet, om op die bespreking een bepaalde lastgeving te bouwen, maar ter fingerwijzing en handleiding voor den gecommiteerde.

Om echter de vrijheid der kerken zooveel doenlijk te eeren, zal men o. i. nog *verder dienen te gaan*, en zal elke kerkeraad, zoodra de punten van het *agendum* publiek zijn gemaakt, wel doen met na te gaan, of er hier ook onder zijn, die zijn bijzondere aandacht verdienen.

En mocht dit zoo zijn, en mocht zulk een kerkeraad over zulk een punt zijn gevoelen wenschen kenbaar te maken, dan ware er niets tegen, dat hij dit bij een broederlijk schrijven aan de Synode ook werkelijk deed, en deze schriftuur door den afgezondene van zijn Classis liet inbrengen.

Of het mettertijd raadzaam zal blijken, om naast de Synode ook een soort »General Assembly« of Conferentie van alle kerken met louter adviserende stem, of ook zonder stem te plaatsen, durven we nog niet beslissen. Maar stellig ware reeds nu in het opzenden van zulke kerkeraads-adviezen het meest adooende middel geboden, om de zaken der kerk tot een gemeengoed aller kerken te maken, de belangstelling te prikkelen, en de meeste rijpheid bij het nemen van Synodale besluiten te bevorderen.

Kon daarom de kerkeraad van Utrecht besluiten op 14 Juni aan onze redactie de in ingekomen punten onder de officiële berichten toe te zenden, en zorgden alle Classen dat uiterlijk 13 Juni alle opgaven te Utrecht waren ingekomen, dan kon Vrijdagavond 15 Juni het geheele *agendum* gepubliceerd zijn, en hadden de kerkeraaden nog ruim een week tijd, om desverlangd van hun recht tot advies gebruik te maken.

De hereeniging van alle Gereformeerden in den lande onder éénzelfde kerkregering vorderde dit laatste jaar met reuzenschreden. Het is een machtig denkbeeld, aan welks overmacht ten slotte niemand zich onttrekken kan of mag. Zijn conscientie zou hem oordeelen. Maar ook al liet hij zich oordeelen, zijn tegenstand zou toch niet baten. Immers zulk een denkbeeld, dat de harten pakt en de zielen aangrijpt, is als een bergstroom die in de velden neerdalt en alles met zich meesleurt.

De macht van zulk een triomferende gedachte is niet te weerstaan.

Dit blijkt reeds nu uit niets zoo sterk, als uit de wijze waarop diegenen zich uitlaten, die gelijk Da. Beuker en Da. Littooy voorhaars nog tegen den stroom oproeien. Welk toch is hun standpunt?

Bestrijden ze het denkbeeld van hereeniging als zoodanig? Pleiten ze voor *Sonderbundelerei*? Voeren ze het betoog, dat *apart* te blijven staan eisch van Gods Woord, aan den zielevrede bevorderlijk, het ideaal van hun streven is?

O, in het allerminste niet!

Veeler putten ze zich uit, om uit den schat onzer taal alle sterke, tintelende uitdrukkingen saam te lezen, die de plichtmatigheid tot zulke vereeniging recht voelbaar maken.

Men merkt aan alles, ze willen geen oogenblik als bestrijders van het denkbeeld bij de historie te boek staan.

Zelfs hindert het hen, zoo men ze *tegenstanders* van de hereeniging noemt.

Ze zouden geen Beuker en geen Littooy moeten zijn, zoo ze het aandorsten, om het bezienende, het aangrijpende, het vooruitwendende, dat er in dit denkbeeld ligt, te ontkennen.

Ze zijn er te vroege mannen, te vroege Christenen voor.

Zoo blijkt dus, dat het denkbeeld als zoodanig reeds *aller hart* verwon, zoo onder *voort* als *tegenstanders*.

De macht der idee is opgewekt. Een hooger ideaal wenkt. De werking der broederlijke liefde is gaande gemaakt. En het vlokje sneeuw, dat van de bergen daalde, rolt reeds als een lawine voort.

Het staat dan ook zoo muurvast, dat de toekomst van het Calvinisme verspeeld, dat de kracht der Gereformeerde Belijdenis voor de toekomst gebroken, dat Gods genadige zegen voor ons vaderland verbeurd zou zijn, indien we als concurrenten elkaar gingen verbijten en vereten, dat elk kind van God, elk hier Calvinist, elk goed Gereformeerde naar de hereeniging niet alleen van hen en ons, maar van *alle Gereformeerden* letterlijk smacht en dorst.

Er wordt dan en nacht om desden vrede van Jeruzalem geboden, en Beuker en Littooy bidden, huns ondanks, met ons mee.

Aan de goede uitkomst twijfelen we dan ook geen oogenblik.

Er is geen Synode, geen Classis, geen kerk zelfs denkbaar, die de ontzettende verantwoordelijkheid van dit werk des vredes verstoord te hebben, op zich zou durven nemen.

Wat struikelblok er nog op uw weg ligtte, wat slagboom het voortgaan nog belette, er is hier meer dan een geloof als een mosterdzaadje, en al reizen de bezwaren bergenhoog, deze bergen gaan in het hart van de zee.

Ja, zoo diep trekt ook bij de kerkender Christelijke Gereformeerden nog het oude bloed, dat ze, gesteld voor de keuze, om één te worden en desnoods al hun goed te verliezen, of als hand en kat tegenover ons te gaan staan met behoud van alle schat en rijkdom, geen oogenblik aarzelen zouden, om desnoods alles prijs te geven, om dezen prijs der liefde te gewinnen.

Als daarom de broeders en zusters merken, dat er hier of daar nog een wankele over de lippen komt of min welluidende tonen vernomen worden, behoeven ze zich hierdoor in het minst niet bangst te laten maken, ook al moet het hen uitdrijven tot verduubeling van hun gebed.

Een zoo grootche zaak is nog nimmer tot stand gekomen, zonder dat slag op slag een klink in de kabel kwam of sonder dat het nu of dan met horten en stooten moest gaan.

Veeler moet er wrijving zijn, moet er luchtgeving aan allerlei bezwaar en bedenking komen!

Niet allen hebben we een sanguinisch temperament.

Er zijn melancholici ook onder de Gereformeerden in den lande, en het voor en tegen breed en zeer breedelijk uit te meten, behoorde van oudsher tot de flegmatische eigenaardigheid van onzen landaard.

In Frankrijk vliegt een aangrijpend idee als een kanonskogel opeens heel het land door, en zet in tien dagen tijds aller opinie om.

Maar ons volk blijft *bedaard*; overweegt *bedaard*; en gaat met *bedaarden* stap op zijn doel af; doch juist daarom komt het er ook te *zekerder*.

De stand der quaestie is op dit oogenblik deze:

Men leeft beiderzijds kerkelijk zóó, dat men één zelfde Belijdenis heeft, één zelfde Liturgie bezit, één zelfde Lied aanheft, één zelfde Taal spreekt, en één zelfde Kerkordening erkent, niet als door onszelf verkozen, maar als uit de Synode van 1619 ons toegekomen.

Zoo staande, gaat men beiderzijds naar Gods Woord, en stelt de vraag: Of Gods Woord, waar deze eenheid van Belijdenis, Liturgie, Taal, Kerkordening en Historisch-wortel aanwezig is, eenig beletsel wetigt, dat een gescheiden voortleven veroorloven zou.

En op die vraag antwoordt men beiderzijds, als men *voortander* is: *Neen, nooit en in geen enkel opzicht!*

Waar eenheid van Belijdenis, Liturgie, Taal, Kerkordening en Historisch-wortel is, daar *mogen* de Gereformeerden niet gescheiden blijven, daar *eischt* 's Heeren gebod dat ze één zijn.

Daar kent 's Heeren Woord geen enkele verontschuldiging, oorzaak, bedenking of reden, die het tegenover elkander staan oot gedoogen zou of toelaten.

Daar is het eisch van Godswege, dat men *onverwijld* in meerdere vergaderingen saamkome.

Uitstel is hier *sonde!*

Zij daarentegen die *tegenstanders* zijn, niet van het denkbeeld van eenheid, maar van een onverwijde vereeniging in meerdere vergaderingen, beweren, dat *Gods Woord*, ook waar eenheid van Belijdenis, Liturgie, Taal, Kerkordening en Historisch-wortel is, desniettemin een gescheiden leven (wat noodzakelijk een concurrerend en elkaar bestrijdend leven worden moet) nog wel toestaat en gedooft.

Vandaar allerlei bedenkingen, allerlei bezwaren, allerlei beletselen, allerlei vrees voor de toekomst.

Doch hiermee vorderen ze natuurlijk geen stroobreed.

Deze bedenkingen, bezwaren, beletselen en allerlei vreeze kennen wij ook. Die bestaan ook onzerzijds.

Maar we houden ze voor ons.

We achten het niet oorbaar noch goed, om waar zoo heilig belang op het spel staat, ook maar iets aan te voeren, waardoor olie in het vuur kon worden geworpen en wagen het daarom eeniglijk op den eisch van *Gods Woord*.

En daarmee is onze positie onverwinnlijk. Wij zeggen: Als gij, mannen broeders, bekent, gelijk gij bekent, met ons één in Taal, Kerkordening, Historisch-wortel, Liturgie en Belijdenis te zijn, dan staat *Gods Woord* u geen afzonderlijk kerkelijk leven toe, dan moeten we *den worden*. Niet

over eenige jaren; maar nu reeds. Met een heilig en doordringend *onverwijld*.

Om iets tegen ons te vorderen, moeten zij dus aantoonen, dat *Gods Woord* dit wel gedooft, toelaat en zelfs beveelt.

En omdat we nu zoo innig overtuigd zijn, dat zij dit niet *kunnen*; ja dat ze zulk betoog zelfs niet zouden *willen* voeren, zien we niet in, hoe zij de vereeniging zullen tegenhouden.

Al wat hun rest is dan ook, dat ze hun tegenstand als zoodanig opgeven, gelijk Da. Gispin dit reeds zoo ridderlijk deed; en dat ze voor alle verder debat, zoo ze zich niet met den voorslag der Deputaten niet geheel vereenigen willen, een anderen grondslag van hereeniging daartegenover stellen.

De gedane voorslag is bondig en eenvoudig; en houdt slechts vier artikelen in: 1°. dring ons uw Statuut van 1869 niet op; 2°. wij dringen u onze Kerkelijke Kas niet op; 3°. maak gij uw Statuut van algemeen plaatselijk; en 4°. komen we onverwijld daarna in meerdere vergaderingen saam.

Tot dezen voorslag zijn de Deputaten niet eenzijdig gekomen; maar als resultaat van lang en breed en ernstig overleg met *mannen uit hun eigen kring*.

En wat ons aangaat, we achten alsnog dezen voorslag ter doelsbereiking uitnemend geschikt; met de weerszijdsche positie in overeenstemming; en voor geen der betrokken partijen bedenkelijk.

Zelfs meenen we te mogen zeggen, dat *men geen anderen voorslag* vinden zal, die ook maar in ernstige overweging kan komen.

En wat aangaat de schier eenige bedenking van den tegenstander, die metterdaad weegt, de vraag namelijk: *Met wie vereenigen we ons?* — ook deze bedenking is voortstoots en in minder dan een onnemen wegs te nemen.

Immers de kerken die in doleantie kwamen houden *registers of lidmatenboeken*, die zij *Duplicaat-lidmatenboeken* noemen, en feitelijk kan er geen andere vereeniging tot stand komen, dan met hen, die *de facto* op deze Duplicaat-lidmatenboeken staan. Alzoo een bekende grootheid.

Slechts blijft dan nog de vraag over, of er niet ook nog anderen zijn, die straks zonder nieuwe aanneming op deze boeken komen kunnen en moeten. Doch overmits de Christelijke Gereformeerden, zoo Dr. Rutgers zich morgen bij hen aannelde, hem volstrekt niet als een heiden of Jood maar als een gedoopt belijder des Heeren zouden behandelen; en omgekeerd de Doleerende kerken niemand op de Duplicaat-lidmatenboeken plaatsen, dan na onderzoek te hebben, of hij gedoopt is en zijn Heere belijdt, kan hieruit geen geschil rijzen.

En al het verschil zal dus alleen hierin bestaan, dat men *beiderzijds* zegt: »Ook die anderen, die gedoopt zijn en belijden, maar nog van verre staan, hooren ook bij ons!« Maar dat de Christelijke Gereformeerden dit *missionair* willen bewerken, wij *ambtelijk*.

Een onderscheid hangende aan de o. i. doorzichtige vraag, of een *missie* ook bij gedoopten kan plaats hebben, of wel dat de Doop de missie uitsluit.

Herhaaldelijk wordt tegen onze tot reformatie gekomen kerken het bezwaar geopperd, dat zij als particuliere kerken geen recht hebben, om over de Kerkordening te beslissen.

Dit is geen bezwaar.

Immers dusver heeft geen enkele dezer kerken zich aan dit euvel bezondigd.

Ze hebben *niets* over de Kerkordening beslist. Ze hebben zich geen enkele macht in zake de Kerkordening aangematigd. Eer interdeeld hebben ze zich, wat de Kerkordening aangaat, stipt gehouden binnen de palen van hun plicht en roeping.

Wat toch hebben deze kerken gedaan? Hebben ze een nieuwe Kerkordening opgesteld? Hebben ze een nieuwe Kerkordening aanbevolen? Hebben ze een nieuwe Kerkordening ingevoerd? Of ook hebben ze in de Kerkordening een nieuw artikel ingelascht, waarin de bevoegdheid om over de Kerkordening te beslissen van de kerken saam op de kerken in het particulier werd overgebracht?

Niets er van.

Aan *niets* van dat alles hebben ze zich schuldig gemaakt.

Omgekeerd deden ze van dit alles *het tegendeel*.

Slechts dit was heur gezonde en zuivere redeneering.

Een Kerkordening vast te stellen is het recht der gezamenlijke kerken in wettige generale Synode saamgekomen, en van zulk een Synode alleen.

De Synode van Dordrecht in 1619 was de laatste gehouden generale Synode. Deze Synode heeft een Kerkordening vastgesteld. Die aldus vastgestelde Kerkordening is door de kerken aangenomen en uitgevoerd. Zij alleen had dus kerkelijk recht van gelding.

Wat in 1816 tusschenintrad, om de werking van deze Kerkordening te stuiten, was onwettig, gold niet en bezat geen rechtskracht; onreden alleen een generale Synode de Kerkordening opzij had kunnen zetten.

Zulk een generale Synode is in 1816 niet saamgeroepen. Ook niet in 1852.

Derhalve moet al wat sedert 1816 geschied is, en strekte om de Kerkordening van 1619 te ontwrichten, af te schaffen en te vervangen als van nul en geener waarde beschouwd.

Een ongeestelijk en onkerkelijk en onchristelijk *Intermezzo*, dat niet meeteld.

Weshalve elke kerk, die zich hiervan bewust wordt, van rechtswege gehouden en verplicht is tot de gehoorzaamheid aan de Kerkordening van 1619 terug te keeren; op grond van deze Kerkordening naar het

weer saamkomen van een generale Synode te streven; en door die Synode te laten beslissen, in hoeverre er aanleiding bestaat, om deze Kerkordening te herzien.

Zoo ziet men dus, hoe geheel *valsche* de ingediende beschuldiging is.

Wel verre van eenig recht aan de particuliere kerken toe te kennen, om in zake de Kerkordening te beslissen, hebben onze kerkeraaden veelteer zulk een bevoegdheid *betwist*.

Betwist dat de kerkeraaden in 1816 bevoegdheid bezaten om de Kerkordening af te schaffen.

Beweerd en volgehouden dat, zoolang geen generale Synode de Kerkordening van 1619 had teruggezet, alle kerken gehouden waren die na te leven.

En eindelijk voor wat haar aangaat, zich tot die naleving wederom bereid verklaard.

Wat men ons verwijt, heeft men dus *zelf* gedaan.

Zelf hebben de Synodalen in 1816 en 1852 *zonder de autoriteit van een generale Synode* de geldende Kerkordening van 1619 teruggezet.

En terwijl zij aldus de Kerkordening mishandelden en knevelde, en wij haar in eere herstelden, komt men *ons* thans naropen, als hadden wij het eenig wettig beginsel ten deze geschonden.

Het is zoo dwaas!

De kerken die tot reformatie kwamen, verklaarden wederom de Kerkordening van 1619 te zullen naleven, een Kerkordening *waar in uitdrukkelijk staat*, dat alleen de generale Synode in deze materie beslissen mag.

En kerken, die aldus zuiver in het pad van ons Gereformeerd kerkrecht liepen, beschuldigt men thans van datgene, wat niet zij, maar de Synodalen zich ten laste lieten komen.

Had ik de aangenaamhe leantie letterlijk waar eene Cl of op perao dienat moete maken, dat noodig een G u hadt met re die broeder laat hij bijzak Ik sprak e mij tot vrage weggenomien

Van den heer Dr. T. Bos, predikant bij de Chr. Gereformeerden te Bedum, ontvingen we nog eer ons vorig *Herantuummer* het licht zag, een uitvoerig schrijven, dat ons deels verzoeende, deels een vraag openliet, en dat we om het principiele der zaak in onzen leader opnemen.

Het vangt aldus aan:

Aan den hooggeleerden heer Dr. A. KUYPER, Prof. aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

Hooggeachte heer en broeder!

Op de vriendelijke uitnodiging van de woordvoerders op de conferentie te Amsterdam van 10 April, om zich kort, hartelijk en gul te verklaren, of zij vóór de ineenstemming der kerken (Ned. Gerel. en Chr. Gerel.) zijn, mag ik het stilzwijgen niet bewaren, en om misverstand te voorkomen en omdat ook ik het afkeuren ons in *twee partijen* in te deelen; waarom ik ook reeds in een ingezonden artikelje in *De Basuin* No. 18, tegen dien term heb geprotesteerd.

Tegen dit protest herhalen wij kortelijk ons protest van een vorig maal.

Wij hebben niets ingedeeld; maar de broeders zelve hebben zich *onderscheidenlijk* geopenbaard en uitgelaten; de één voor ons ideaal; de ander er *tegen*.

Toch is tot onze vreugde ook bij Dr. Bos de tegenstand niet *à outrance*.

Hoor maar.

Dat ik van harte de vereeniging van al de Gereformeerden: de Ned. Gerel. de Chr. Gerel. de Gereformeerden in de Herv. Kerk en onder welken naam ook bekend, wensch, heb ik op de conferentie duidelijk uitgesproken. Daarover behoeft niet gediscussieerd onder broeders, die bij ervaring weten, hoe zoet en goed tevens de beoefening is van de gemeenschap der heiligen, zooda zij o. a. in Zondag 21 vraag 35 omschreven wordt.

Wij hadden daar lang en breed over kunnen spreken, doch de tijd was kort, en daarom, meende ik, moesten wij maar aanstonds ingaan op het punt van bespreking: de *noodzakelijkheid tot hereeniging, gelijk die van Godswege ons is opgelegd*. Het ging dus over de »hereeniging« van de Ned. Gereformeerden (doleerende) en de Chr. Gereformeerden, zooda beide groepen zich in den lande openbaarden. Dit was een punt van *bespreking*. De heeren konden toch niet bedoelen, dat wij opgekomen waren alleen maar om ons amen uit te spreken op de agenda, al was ook de inhoud uit de samen-spreking niet de III. doenten voortgevoerd?

Met uw weinemen.

Zoo stond de vraag *niet*.

Het eerste punt op de agenda was een onderzoek naar den wil des Heeren. Niet de vraag of *taif* al dan niet hereenigen moesten, maar of Gereformeerden, die één in belijdenis, taal en kerkordening zijn, gescheiden kunnen en mogen blijven, zonder te zondigen tegen den Heere.

Dit is een zeer ernstige vraag, die volstrekt niet afgedaan is met de algemeene betuiging dat men de gemeenschap der heiligen wil.

In allerlei landen bleven Gereformeerden reeds jarenlang gescheiden, omdat ze verzuimden *Gods gebod* in dezen te *onderzoeken* en er *voor te buigen*.

Dan volgt er:

Welnu, naar mijne overtuiging kon over de noodzakelijkheid hunner »hereeniging«, als van Godswege ons opgelegd, niet beslist worden, vóór wij elkander goed begrepen hadden en dus wisten, waarop wij ons amen lieten hooren.

Daarom had ik een drietal vragen ter conferentie meegebracht. In de haast vergat ik die vragen voor te lezen; ooschoor ik ze in de hand had; waarom ze niet zoo gemotiveerd uitgesproken werden, als ik mij tevoren voorgesteld had.

Het waren deze vragen:

1. Welke zijn de *grenzen* eener Ned. Gerel. Kerk (doleerende)? Aanvaard zij in en door haar kerkeraad het opzicht en de macht over al de leden der Ned. Herv. Kerk (localiter), of alleen over hen, die zich vereenigen in eenigeheid des waren geloofs, uitgedrukt in de Gerel. belijdenisschriften, en wat het regeer aangaat in de kerkonke van Dordt?

2. Wat wordt met het »hereenigen« bedoeld? Wij het zeggen, dat de Chr. Gereformeerden evenals de Doleerenden *af mit hen* op één-

zelfde plaats ten aanvaard worden zijn dat mit de h kerk in Ned ecclesia orta, kerken op te voor »dexe